

NORDENS KULTURMÖTEN

Människor i Norden har sedan mycket lång tid tillbaka haft kontakt med människor i andra delar av världen. I slutet av järnåldern ökade dessa kontakter. Då började fler och fler människor bege sig ut på resor till områden utanför Norden.

Migration och kulturmöten

När människor flyttar till nya platser, till exempel till ett annat land kallas det migration. Eftersom det oftast redan bor andra människor på platsen dit någon flyttar sker ett möte mellan människor. När människor med olika kultur, det vill säga språk, religion och/eller sätt att leva möts sker ett möte mellan olika kulturer. Det kallas för kulturmöte.

En indisk buddhastaty från 500 e.v.t. Fynd från Helgö i Mälaren.

Under slutet av järnåldern och medeltiden skedde migration både till och från Norden. Migrationen och resorna ledde till många kulturmöten.

Resor under vikingatiden

Under vikingatiden reste handelsmän från Norden med skepp till andra områden för att sälja, köpa och byta till sig olika varor. De sålde till exempel järn, bärnsten och djurskinn och köpte salt, glas och silversmycken.

Det fanns också vikingar som plundrade och stal under sina resor. De resorna kallas för vikingatåg.

Medeltiden

Vikingatiden slutade år 1050 och då började i stället medeltiden. Handeln med andra länder fortsatte, men styrdes alltmer av tyska städer som samarbetade om handel på Östersjön, den så kallade Hansan.

Under medeltiden flyttade människor från andra områden, bland annat från Tyskland till Norden. De tog med sig sina språk, traditioner och kunskaper.

Bärnsten bildas av kåda från träd. Inuti den här bärnstenen finns en flera miljoner år gammal insekt.

VIKINGARNAS RESOR

Många vikingar var duktiga handelsmän. De reste till olika delar av Europa för att sälja, köpa och byta olika varor. I Norden växte det fram städer på platser där handelsmännen sålde sina varor.

Vikingarnas skepp

För att kunna göra sina resor behövde vikingarna bra skepp. Deras skepp hade segel, men även åror så att vikingarna skulle kunna ta sig fram även när det inte blåste. Årorna användes även när vikingarna reste på floder.

Vikingaskeppen gick inte så djupt, vilket gjorde att de kunde ta sig fram på grunt vatten där andra fartyg inte kunde ta sig fram. Då skeppen ofta var små gick det snabbt att dra upp dem på land vid ett snabbt anfall mot en fiende.

Handeln var viktig

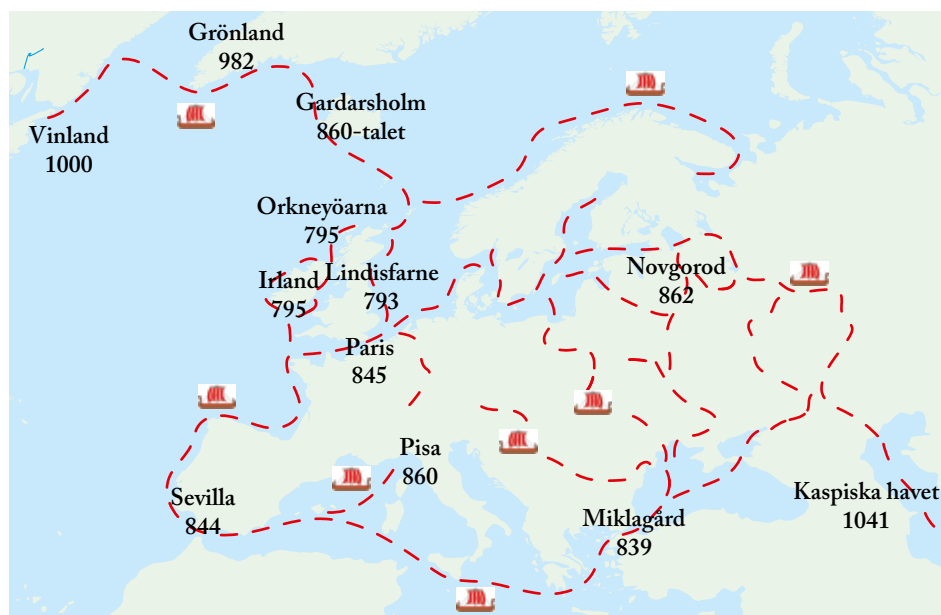
Genom handel med andra länder fick människorna i Norden tillgång till varor som de inte hade haft

Vikingaskeppen tog sig fram med både åror och segel.

tidigare. De som reste iväg fick se mycket nytt och hade mycket att berätta om när de kom hem igen.

Handelsmännen bytte ofta varor med varandra. Ibland användes silver för att betala varor. Det var under vikingatiden som mynt började användas i Norden.

Några av vikingarnas resor. Årtalen i kartan visar när vikingarna upptäckte en ny plats eller gjorde ett stort anfall. När vikingarna varit på en plats återkom de för att bedriva handel eller skapa helt nya riken, till exempel Normandie i nordvästra Frankrike. Ibland skapade de egna namn på de platser de kom till.

Städer

På många av platserna där vikingar träffades för att köpa, sälja och byta varor fanns städer. Hedeby i Danmark, Uppåkra i Skåne och Birka på Björkö i Mälaren var några av dessa. Hit kom även handelsmän från andra länder för att bedriva handel.

Handel i väster

Vikingar från Norge, Danmark och västra Sverige reste till Island, Grönland, de Brittiska öarna, Frankrike och Medelhavsområdet. De hade till exempel med sig honung och järn som skulle säljas. Järnet kunde användas till verktyg och vapen.

På resorna tillbaka från England hade de med sig silver, vete och tyger och från resorna till Medelhavet kunde de ha med sig salt, vin och guld.

Handel i öster

Vikingar från östra Sverige och Finland reste oftast österut. Med sina skepp tog de sig fram på de ryska floderna. Ibland gick de iland och fortsatte till fots.

Mynt från 800-talet som har hittats i Birka. Mynten kommer förmodligen från Hedeby, Danmark.

De tog sig till Ryssland, Kaspiska havet, Miklagård (idag Istanbul i Turkiet) och Jerusalem i dagens Israel. Här träffade de arabiska köpmän. Under sina resor köpte och bytte vikingarna till sig glas, kryddor och sidentyg.

Slavar (trälar)

En viktig handelsvara för vissa vikingar var slavar. Slavarna köptes eller togs till fånga. En del av dem togs hem till Norden för att arbeta på vikingarnas gårdar. Andra slavar såldes till araberna.

I Norden kallades slavarna för trälar. Slaveriet (träldomen) i Sverige upphörde under 1300-talet.

Spår av vikingarna

En del vikingar stannade kvar och bosatte sig på nya platser. I Frankrike finns till exempel ett område som heter Normandie som har fått sitt namn efter nordmännen.

Vikingatåg

De flesta vikingarna som reste i Europa bedrev handel, men några vikingar stal och plundrade.

Vikingahövdingen Rollo utvandrade till norra Frankrike i början av 900-talet. Målningen visar hur Rollo döps.

Det första plundringståget gick till ön Lindisfarne i nordöstra England. År 793 anfölls ett kloster på ön av vikingar.

Under plundringar seglade flera vikingaskepp tillsammans. Det kallas för vikingatåg. Vikingarna reste ofta iväg på våren och kom hem först på hösten, men ibland var de borta i flera år.

Stölder och mord

Människorna som bodde i de områden dit vikingarna kom var rädda. De visste att vikingarna var våldsamma och farliga. Vikingarna var duktiga

Vikingar anföll och plundrade klostret på Lindisfarne, Brittiska öarna, år 793.

krigare och det var svårt att försvara sig mot dem. De stal det som de ville ha och skadade eller dödade människor.

Ibland tog vikingarna också med sig fångar som de senare sålde som trälar. Människor var ibland så rädda för vikingarna att de betalade pengar till dem för att de inte skulle anfalla dem.

Vilka var vikingarna?

Idag tycker många att det är spännande med vikingatiden. På många bilder bär vikingarna hjälmar med horn, men vikingarna hade inte hjälmar med horn på.

Vikingen är ofta en symbol för styrka och mod. I filmer och på bilder ser vikingarna ofta ut att vara stora, starka och farliga. Alla vikingar såg förstås inte ut så.

Skepp från vikingatiden. Fynd från Gokstad, Norge.

HANDEL UNDER MEDELTIDEN

När järnåldern och därmed även vikingatiden slutar år 1050 börjar en ny historisk tidsperiod i Norden. Den kallas medeltiden och pågår fram till år 1520.

Handel mellan länder

Under medeltiden ökade handeln i Norden. Varor fraktades mellan länderna runt Östersjön. Därför växte det fram städer längs Östersjöns kuster på platser där handelsmännen sålde och köpte varor.

De som sålde varor var tvungna att betala tull. Det är en avgift som den som för in varor i en stad måste betala. Pengarna för tullen gick till dem som styrde staden och till kungen.

Handelsvägar i Sverige

Varorna som kom till Sverige såldes sedan vidare av handelsmän som tog sig fram på de smala vägarna som fanns mellan städerna och byarna. De hade ibland med sig hästar som bar deras varor, till

Spår av en medeltida väg från medeltiden. Tidaholm, Västergötland.

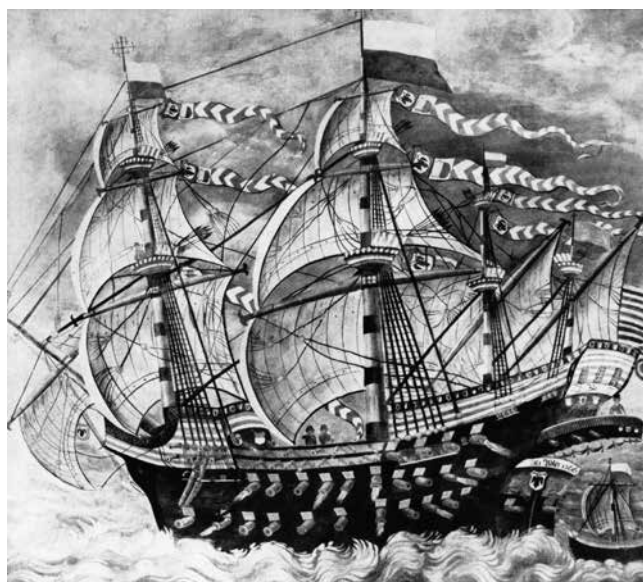
exempel salt, andra kryddor och tyger som människor behövde.

Hansan bedrev handel runt Östersjön

Hansan bestod av flera städer runt Östersjön, främst tyska städer, som samarbetade för att underlätta handeln och tjäna pengar. När handel sker på ett planerat och ordnat sätt, till exempel som Hansan gjorde, kallas det för ett handelssystem. Hansan fanns från mitten av 1100-talet till mitten av 1600-talet.

Hansans mål var att kontrollera handeln kring Östersjön. De hade stora skepp som snabbt kunde frakta stora mängder varor mellan städerna runt Östersjön.

När skeppen kom till Sverige var de lastade med salt, öl, tyger och andra varor. Sedan lastades

Under medeltiden utvecklades fartygen. De skulle kunna frakta stora mängder varor samtidigt som de skulle ha kanoner för att försvara sig.

Den tyska staden Lübeck ingick Hansan. Bild på Holstentor, en stadspört, i Lübeck byggd år 1478.

skeppen med exempelvis sill, kött, järn och sten som skulle säljas på andra platser.

Hansan öppnade kontor

För att kunna sköta handeln öppnade Hansan

kontor i städer runtom Östersjön, till exempel i Visby, Stockholm och Riga i Lettland. Hit flyttade människor från andra länder runtom Östersjön.

Tyskar i städerna

De flesta som flyttade till de här städerna var tyskar. Tyskar skötte nämligen stora delar av stadernas handel.

I vissa städer var närmare hälften av invånarna tyskar. Det innebar att tyskarna påverkade hur staden såg ut och hur den styrdes. I mitten av staden fanns ofta ett torg. Runt torget låg stadens kyrka och små affärer. I Tyskland styrdes städerna av en borgmästare. Tyskarna tog med sig det här sättet att styra städerna till Sverige. Från slutet av 1200-talet fanns det borgmästare även i de svenska städerna.

Språk och uppfinningar

När tyskarna flyttade till Sverige förändrades det svenska språket. Många tyska ord började användas. Det är ord som används än idag, till exempel stad, mynt, socker och fängelse.

Tyskarna förde också med sig nya uppfinningar till Sverige, till exempel boktryckarkonsten, det vill säga hur böcker trycks.

ORD OCH BEGREPP I KAPITLET

Boktryckarkonsten Hur böcker trycks.

Borgmästare Personen som styrde en stad.

Bärnsten Miljoner år gamla stenar som bildas av kåda från träd.

Handelssystem När handel sker på ett planerat och ordnat sätt.

Hansan Främst tyska städer som samarbetade om handel på Östersjön.

Kulturmöten Människor med olika språk, religion och/eller sätt att leva möts.

Migration Människor flyttar.

Tull En skatt på handelsvaror som fördes in i städerna.

Trälar Slavar.

Vikingatåg Flera vikingaskepp som tillsammans reste iväg för att plundra och stjäla.